

Hemşirelik Öğrencilerinin Sosyotropi-Otonomi Kişilik Özellikleri ve Kişilerarası Duyarlılıkları ile Facebook Bağımlılıkları Arasındaki İlişki*

Relationship between Sociotropy Autonomy Personality Traits, Interpersonal Sensitivity and Facebook Addiction in Nursing Students

Leyla Baysan Arabacı¹, Gülsenay Taş¹, İbrahim Kavaslar², Merve Dikmen³, Cemile Teke⁴

¹ İzmir Katip Çelebi Üniv. Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Bölümü Ruh Sağlığı ve Hastalıkları ABD, İzmir, Turkey

¹ Ege Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi, İzmir, Turkey

¹ İzmir Katip Çelebi Üniv. Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Bölümü, İzmir, Turkey

¹ Bornova Türkan Özlhan Devlet Hastanesi, İzmir, Turkey

ABSTRACT

Objective: Study was conducted to determine the relationship between sociotropy and autonomy personality traits and interpersonal sensitivity and facebook addiction in university students.

Material and Method: This descriptive-correlational study was conducted with 530 nursing students in 47 different universities. Data collected with "Introductory Information form ", "Facebook Addiction Scale", "Interpersonal Sensitivity Scale" and "Sociotropy-Autonomy Scale".

Results: Students stated that they use internet on average 3.9 ± 2.98 hours per day, 58.1% (n = 245) has facebook account more than five years, 51.1% (n = 217) had more than one visit per day and 57.4% (n = 242) use facebook at least fifteen minutes per day. Facebook addiction scale mean-point increase when other subscales of Interpersonal Sensitivity Scale's (interpersonal worry and dependency and low self-esteem) and the total point of scale increase. In addition, it has been determined if the frequency of facebook usage and the duration of daily use increases, the average scores of facebook addiction scale and Interpersonal Sensitivity scale's subscale of low self-esteem also increase.

Conclusion: Nursing students facebook addiction is lower and tend to increase if interpersonal sensitivity (specially interpersonal worry and dependency and low self-esteem tendencies) increase.

Keywords: Substance abuse and problem solving, etiology of substance abuse.

ÖZET

Amaç: Araştırma, üniversite öğrencilerinin sosyotropi-otonomi kişilik özellikleri ve kişilerarası duyarlılıkları ile facebook bağımlılıkları arasındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla yapılmıştır.

Yöntem: Tanımlayıcı-ilişkisel tipteki çalışma, 47 farklı üniversitede hemşirelik programına kayıtlı 530 öğrenciyle gerçekleştirilmiştir. Veri toplama aracı olarak "Tanıtıcı Bilgi Formu", "Facebook Bağımlılık Ölçeği", "Kişilerarası Duyarlılık Ölçeği" ve "Sosyotropi-Otonomi Ölçeği" kullanılmıştır.

Bulgular: Öğrenci hemşireler günde ortalama $3,9 \pm 2,98$ saat internet kullandığını; %58,1'i beş yıldan daha fazla süre, %51,1'i günde bir kereden daha fazla ve %57,4'ü günde en az 15 dakika facebook kullandığını belirtmiştir. Kişilerarası duyarlılık ölçeğinin alt ölçekleri (kişilerarası kaygı-bağımlılık ve sosyal özgüven eksikliği) ile toplam ölçek puan ortalamaları attıkça facebook bağımlılığı ölçek puan ortalaması da artmaktadır. Ayrıca, öğrenci hemşirelerin, facebook kullanım sıklığı ve günlük kullanım süresi arttıkça facebook bağımlılık ölçek puan ortalaması ve kişilerarası duyarlılık ölçeğinin sosyal özgüven eksikliği alt boyut puan ortalaması da artmaktadır.

Sonuç: Öğrenci hemşirelerin facebook bağımlılıkları düşük olup, kişilerarası duyarlılıkları (özellikle kişilerarası kaygı-bağımlılık ve sosyal özgüven eksikliği eğilimleri) arttıkça facebook bağımlılık eğilimleri de artmaktadır.

Anahtar kelimeler: Madde bağımlılığı ve problem çözme, Madde bağımlılığında etiyoloji.

Correspondence / Yazışma Adresi: Gülsenay Taş, İzmir Katip Çelebi Üniv. Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Bölümü, İzmir, Turkey, E-mail: tas.gulsenay@gmail.com

* Bu çalışma İzmir'de 13-16 Nisan 2017 tarihlerinde ÖHDER I. Uluslararası IV. Ulusal Bireysel Gelişim Günleri Kongresi'nde sözel bildiri olarak sunulmuştur.

GİRİŞ

İletişim genel olarak insanlar arasında duygu ve düşünce alış-verişi olarak tanımlanmaktadır (1). İlk çağlarda bu alış-veriş ateş ve duman aracılığı ile yapılırken, zamanla insanoğlu bu alış-veriş için mektubu, radyo alıcılarını kullanmış ve teknoloji geliştikçe mesajların gönderimi internet üzerinden gerçekleşmeye başlamıştır.

Teknolojinin son yıllarda hızlı bir şekilde gelişme göstermesi ile sadece iletişim değil, bilgiye ulaşma, alışveriş yapma gibi birçok işlem de internet üzerinden gerçekleştirilmeye başlamıştır. İnternet kullanımının hayatımızın her alanına girmesi interneti modern çağın vazgeçilmez bir parçası haline getirmiştir. TÜİK verilerine göre Türkiye’de on haneden yedisi internet erişim imkanına sahiptir (2). 2011 yılında %42,9 olan bilgisayar ve internet kullanımı (3), 2015 yılı Nisan ayı itibarıyla 16-74 yaş grubundaki bireylerde %55,9’a ulaşmıştır (2). İnternet kullanımının birçok alanda bu kadar yaygınlaşması internet bağımlılığı konusunu gündeme getirmiştir. İlk kez Kimberly S. Young (1998) tarafından bahsedilen ve tanı ölçütleri oluşturulan internet bağımlılığı (4), internet kullanımına sınırlama getirememesi, sosyal veya akademik zararlarına rağmen kullanıma devam etme ve internete ulaşımın kısıtlandığı durumlarda anksiyete duyma gibi belirtilerle kendini gösteren bir teknoloji bağımlılığı türüdür (5). Bu alanda yapılan birçok çalışma internet bağımlılığının yaygınlığını ortaya koymaktadır (6,7).

İnternetin yaygın kullanımı, sosyal hayatımızda büyük değişiklikler yaratmıştır ve Facebook, Twitter gibi sosyal etkileşim platformlarına üye olma ve takip etme bu değişikliklerin başında gelmektedir (8,9). Gençlik ve Spor Bakanlığı’nın 2057 kişi ile yürüttüğü 15-29 yaş gençlerin sosyal medya kullanımlarını tanımlamaya yönelik çalışmada, en çok kullanılan sosyal medya ağının %89 oranı ile Facebook olduğu belirlenmiştir (10). Dal ve Dal (2014) tarafından yapılan çalışmada da, öğrencilerin en çok tercih ettiği sosyal etkileşim platformunun Facebook (%96,6) olduğu belirlenmiştir (11). Facebook, Şubat 2004 yılında kurulmasından bu yana, dünyanın üçüncü, Türkiye’nin ise ikinci en çok ziyaret edilen web sitesi olmuştur (12). Aralık 2015 verilerine göre ortalama olarak 1,04 milyar insan aktif günlük kullanıcı konumundadır (13). Facebook’un bu kadar popüler ve tercih edilen bir sosyal paylaşım sitesi olmasında, kullanım kolaylığı, düzenli güncellenme, gizliliği sağlama (Okur & Özkul, 2015) gibi birçok faktörün yanı sıra bireylerin sosyal ve kişilik özelliklerinin de etkisi olduğu düşünülmektedir.

Amichai-Hamburger ve Vinitzky’in (2010) çalışmasında, Facebook kullanım yoğunluğu ile kişilik özellikleri arasında kesin bir ilişki olmadığı saptansa da (Amichai-Hamburger & Vinitzky, 2010), yapılan araştırmaların büyük çoğunluğu kişilik özellikleri ile facebook kullanımının ilişkili olduğunu göstermektedir (6,15). Facebook kullanıcılarının kişilik özelliklerinin siteyi kullanım sıklıklarında etkili olduğu bilinmektedir. Beş faktör kişilik yapısına göre, sosyal hayatta daha aktif olan dışadönük bireylerin (16), kişilerarası iletişim kurarken anksiyete duygusunu daha yoğun hisseden utangaç bireylerin (17), bencillik özelliği yüksek olan bireylerin (15) Facebook’u daha çok kullandığı tespit edilmiştir. Kullanım amaçları farklı olsa da hem dışadönük, hem utangaç bireylerin benzer şekilde Facebook’u fazla kullandığı belirlenmiştir. Utangaç bireylerin yalnızlık duygusunu bastırma amacıyla Facebook’ta arkadaşlık kurduğu (17), dışadönük kişilerin ise daha çok arkadaş edinmek ve etkinlikleri takip etmek amacıyla Facebook kullandıkları belirtilmektedir (18). Ljepava ve arkadaşları (2013) ise, facebook kullanıcısı olmayan bireylerin kişilerarası ilişkilerde kendini ifade etme konusunda daha az istekli, facebook kullanıcısı olanların ise kişilerarası ilişkilerde daha yakın ilişkiler kurmaya eğilimli olduklarını belirtmiştir (19). Benzer şekilde yapılan başka çalışmalarda da, Facebook’ta kendini ifade etme biçiminin kişilik özellikleri ile ilişkili olduğu savunulmaktadır (20).

Bireylerin birbiri ile etkileşim içinde olduğu kişilerarası ilişkiler sürecine aşırı yoğunlaşma durumunda kişilerarası duyarlılık kavramından söz edilmektedir (21,22). Araştırmacılar, kişilerarası duyarlılığı yüksek olan bireylerin kendilerini başkaları ile karşılaştırdıklarında yetersizlik ve değersizlik hissettiklerini ve başkalarının kişilerarası

davranışlarını sıklıkla yanlış yorumladıklarını belirtmektedir (23). Aynı zamanda bu bireylerin kişilerarası ilişkilerinde önemsenmedikleri düşüncesiyle sosyal kaçınma davranışları gösterdikleri ifade edilmektedir (23,24).

Hemşirelik mesleğinde internet kullanımı gün geçtikçe artmaktadır. Cobb ve Baird (1999) onkoloji hemşireleri ile yaptıkları bir çalışmada, hemşirelerin literatür tarama, ilaç bilgileri, akademik bilgiler ve hasta eğitimi gibi birçok nedenle sıklıkla internet kullandıklarını belirlemiştir (25). Bilgi sağlamak ve öğrenme amacıyla sağlıklı internet kullanımını deneyimleyen hemşireler aynı zamanda, sorunlu kullanım için de risk grubu olabilmektedir. Hemşirelerin bu internet deneyimleri zaman zaman sadece internet kullanımı ile sınırlı kalmayıp, internet üzerinden erişim sağlanan sosyal medya araçlarının bağımlı düzeyde kullanılması ile sonuçlanabilmektedir. Young (1998), yaygınlaşan patolojik internet kullanımı ile depresyon arasında bir ilişki olduğunu belirtmiştir (4).

Literatürde/Alanyazında facebook bağımlılığının birçok faktörden etkilendiği gösterilmektedir. Kişilik özellikleri ile facebook kullanımı arasındaki ilişkiyi gösteren birçok çalışmaya karşın; literatür çalışmalarından farklı olarak, sosyotopi-otonomi kişilik özelliğinin ve kişilerarası duyarlılığın facebook bağımlılığı ile nasıl bir ilişkisi olduğunu inceleyen bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu noktadan hareketle, bu çalışma, üniversite hemşirelik öğrencilerinin sosyotropi-otonomi kişilik özellikleri ve kişilerarası duyarlılıkları ile facebook bağımlılıkları arasındaki ilişkiyi değerlendirmek amacıyla yapılmıştır.

YÖNTEM

Tanımlayıcı ve ilişkisel nitelikteki araştırma, 2016-2017 eğitim-öğretim yılında 47 farklı üniversitede lisans düzeyinde hemşirelik programlarında (Hemşirelik Fakültesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi ve/veya Sağlık Yüksekokulu) öğrenim görmekte olan öğrenciler ile gerçekleştirilmiştir. Araştırmaya katılım gösteren 530 öğrenciden facebook kullanmadığını belirten (80) ve anketlerin %20'sinden daha fazlasını doldurmayan (27) öğrenci anketleri değerlendirmeye alınmamıştır. Çalışma analizleri 422 anket üzerinden yapılmıştır (n:422). Veriler yüz yüze ya da e-mail aracılığıyla öz bildirim dayalı anket uygulaması ile toplanmıştır.

Veri toplama aracı olarak araştırmacılar tarafından oluşturulan "Tanıtıcı Bilgi Formu (22 Soru)" ve üç ölçek kullanılmıştır.

Tanıtıcı Bilgi Formu (TBF): Araştırmacılar tarafından ilgili literatür incelenerek, katılımcıların sosyodemografik özelliklerini ve Facebook kullanım süre ve şekillerini belirlemeye yönelik olmak üzere 22 sorudan oluşmaktadır.

Facebook Bağımlılık Ölçeği (FBÖ): Andreassen, Torsheim, Brunborg ve Pollesen (2012) tarafından geliştirilen Bergen Facebook Bağımlılık Ölçeği'nin Siyez ve arkadaşları tarafından Türkçe'ye uyarlanarak üniversite öğrencileri için geçerlik ve güvenilirlik çalışması yapılmıştır. Ölçek 18 maddeden oluşmaktadır ve 5'li likert tipinde bir ölçektir. Yüksek puan Facebook bağımlılığını göstermektedir (26).

Kişilerarası Duyarlılık Ölçeği (KDÖ): Boyce ve Parker (1989) tarafından geliştirilmiştir (24). Türkçe'ye Doğan ve Sapmaz tarafından uyarlanmıştır. Faktör analizi sonucu "kişilerarası farkındalık, onaylanma ihtiyacı, ayrılma anksiyetesi, çekingenlik ve kırılgan iç benlik" şeklinde adlandırılan beş faktörlü bir yapı elde edilmiştir. Ölçek 5'li likert tipi ölçek olup, 36 sorudan oluşmaktadır (23).

Sosyotropi- Otonomi Ölçeği (SOÖ): Beck, Epstein, Horisson ve Emery tarafından geliştirilmiştir (27). Nesrin Şahin ve arkadaşları tarafından Türkçe'ye uyarlanmış, geçerlik ve güvenilirliği test edilmiştir (28). Ölçek 30 madde sosyotropi, 30 madde otonomi alt ölçeklerini oluşturan soruları içeren 60 maddeden oluşan likert tipi bir ölçektir. Ölçekten alınabilecek en düşük ve en yüksek değerler sosyotropi alt ölçeği için 0-120, otonomi alt ölçeği için 0-120 arasındadır. Sosyotropi-Otonomi Ölçeği iki alt boyuttan oluştuğu için, ölçeğin iki toplam puanı vardır. Ölçeğin değerlendirilmesinde alt boyutlar ayrı ayrı değerlendirilmekte ve ölçek toplam puanı bulunmamaktadır. Ölçekte puanların artması sosyotropi alt boyutunda yüksek sosyotropik kişilik özelliklerini, otonomi alt boyutunda ise yüksek otonom kişilik özelliklerini göstermektedir. (29).

Verilerin analizi için SPSS 22 (Statistical Package for Social Science for Windows) kullanılmış ve sayısal veriler tanımlayıcı istatistik yöntemleri ile değerlendirilmiştir. Değişkenler arasındaki ilişki için ANOVA testi, bağımsız gruplarda t testi ve korelasyon analizi yapılmıştır. Ayrıca, değişkenler arasındaki ilişkinin nereden kaynaklandığını tespit etmek için Benferroni ileri analizi yapılmıştır.

Araştırmanın yapılabilmesi için bir üniversite hastanesinin Girişimsel Olmayan Etik Kurulu'ndan 16.06.2016 tarihinde 175 karar no ile izin alınmıştır. Çalışmaya katılma konusunda gönüllülük ilkesi göz önünde bulundurulmuş, öğrencilerden onam alınmıştır..

BULGULAR

Araştırmaya katılan hemşirelik öğrencilerinin %81'i kadın (Tablo 1) ve yaş ortalaması $20,4 \pm 2,29$ 'dur. %35,3'ü üçüncü sınıfta öğrenim gören öğrencilerin, büyük çoğunluğu (%63,5) bağımlılık dersi aldığını belirtmiştir. %15,4'ü kendilerinin ilişki bağımlısı, %2,1'i bahis bağımlısı, %16,4'ü alışveriş bağımlısı olduklarını ifade eden öğrencilerin %2,4'ü madde kullandığını, %12,1'i sigara kullandığını ve %20,6'sı da alkol kullandığını belirtmiştir. (Tablo 1).

Günde ortalama $3,9 \pm 2,98$ saat internet kullandığını belirten öğrencilerin %60'ı Facebook'u evde, %24,4'ü kablosuz ağı olan her yerde kullanmaktadır. Öğrencilerin yarısından fazlasının (%58) beş yıldan fazla süredir Facebook bağlantısının olduğu ve Facebook'a en çok cep telefonu (%91,5) ile erişim sağladıkları belirlenmiştir. Öğrencilerin yansı (%51,4) Facebook'a günde bir kereden fazla girmekte ve her girdiklerinde yaklaşık 5-10 dakika (%38,9) Facebook platformunda zaman geçirdiklerini belirtmektedir (Tablo 1).

Öğrencilerin FBÖ ve KDÖ puan ortalamaları sırasıyla $32,38 \pm 35$ (max:90) ve $76,34 \pm 15,65$ (max:129) bulunmuştur. KDÖ alt boyutları için aldıkları toplam puanlar ise sırasıyla; "Kişilerarası Kaygı ve Bağımlılık (KAKB)" alt boyutu için $41,32 \pm 11,08$ (max:76); "Sosyal Özgüven Eksikliği (SÖE)" alt boyutu için $13,81 \pm 4,43$ (max:28), "Atılğan Olmayan Davranışlar (AOD)" alt boyutu için $21,19 \pm 4,70$ (max:35)'dir. SOSOTÖ Otonomi alt boyut puan ortalaması $68,14 \pm 13,32$ (max:115) ve Sosyotropi alt boyut puan ortalaması $69,05 \pm 15,71$ (max:116)'dir (Tablo 2).

Öğrencilerin FBÖ puan ortalamaları ile KDÖ toplam puan ortalaması ($r:204$, $p<0,00$), kişilerarası kaygı bağımlılık alt ölçek puan ortalaması ($r:165$, $p<0,01$) ve sosyal özgüven eksikliği alt ölçek puan ortalaması ($r:308$, $p<0,00$) arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu, atılğan olmayan davranışlar alt ölçek puan ortalaması ile istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olmadığı ($r:002$, $p>0,05$) gözlenmiştir. SOSOTÖ puan ortalamaları ile FBÖ puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki saptanmamıştır ($p>0,05$) (Tablo 3).

Öğrencilerin FBÖ puan ortalamalarının bazı sosyodemografik değişkenlere göre farklılık gösterdiği belirlenmiştir ($p<0,05$) (Tablo 4). Öğrencilerin, Facebook kullanım sıklığı ve günlük kullanma sürelerine göre FBÖ puan ortalamaları ile KDÖ Sosyal Özgüven Eksikliği alt ölçek puan ortalamalarının istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklı olduğu görülmektedir ($p<0,05$). Farkın kaynağını tespit etmek için yapılan ileri analize göre, öğrenci hemşirelerin, Facebook kullanım sıklığı ve günlük kullanma süresi arttıkça, FBÖ puan ortalamalarının ve KDÖ Sosyal Özgüven Eksikliği alt ölçek puan ortalamalarının da arttığı gözlenmiştir ($p<0,05$) (Tablo 4).

Tablo 1. Öğrencilerin sosyodemografik ve bağımlılık ile ilgili özelliklerine göre dağılımı

		Sayı (n)	Yüzde (%)
Cinsiyet	Kadın	342	81
	Erkek	77	19
Sınıf	1.Sınıf	120	28,4
	2.Sınıf	98	23,2

Bağımlılık Dergisi – Journal of Dependence

	3.Sınıf	149	35,3
	4.Sınıf	55	13,0
Bağımlılık Dersi Alma Durumu	Hayır	268	63,5
	Evet önceki yıllarda aldım	110	26,1
	Evet bu yıl aldım	35	8,3
	Evet şuan alıyorum	9	2,1
Bağımlı Olarak Tanımlanan Davranışlar	İlişki bağımlılığı	65	15,4
	Bahis bağımlılığı	9	2,1
	Alış-veriş bağımlılığı	69	16,4
Alkol-Madde-Sigara Kullanım Durumu	Madde kullanma durumu	10	2,4
	Sigara kullanma durumu	51	12,1
	Alkol kullanma durumu	87	20,6
Facebook Kullanma Ortamı	Evde	253	60
	Okulda	24	5,7
	İnternet kafede	4	0,9
	Kablosuz ağ olan her yerde	103	24,4
	Diğer	47	11,1
Facebook Erişim Sağlanan Cihaz	Cep telefonu	386	91,5
	Laptop	56	13,3
	Tablet	13	3,1
	Masaüstü PC	15	3,6
	Diğer	2	0,5
Facebook Kullanma Yılı	1 yıldan az	22	5,2
	1-3 yıl	49	11,6
	3-5 yıl	91	21,6
	5 yıldan fazla	246	58,1
Facebook Kullanma Sıklık	Günde bir kez	110	26,1
	Günde bir kereden fazla	217	51,4
	Haftada bir kez	29	6,9
	Haftada bir kereden fazla	24	5,7
	Ayda bir kez	28	6,6
Günlük Facebook Kullanımı	5-10 dakika	164	38,9
	15-30 dakika	119	28,2
	30 dakika- 1 saat	69	16,4
	1 saatten fazla	54	12,8

Tablo 2. Öğrencilerin KDÖ,SOSOTÖ ve FBÖ ölçeklerinden aldıkları puan ortalamaları

	N	Ort.	Std. Sapma
Kişilerarası Duyarlılık Ölçeği			
Toplam puan	422	76,34	15,65
Kişilerarası Kaygı-Bağımlılık (KAKB)	422	41,32	11,08
Sosyal Özgüven Eksikliği (SOE)	422	13,81	4,43
Atılğan Olmayan Davranışlar (AOD)	422	21,19	4,70
Sosyotropi-Otonomi Ölçeği			
Sosyotropi	422	68,14	13,32
Otonomi	422	69,05	15,71
Facebook Bağımlılık Ölçeği	422	32,38	14,35

Tablo 3. SOSOTÖ ve KDÖ toplam ve alt ölçek puan ortalamaları ile FBÖ puan ortalamaları arasındaki ilişki

Korelasyon*		KAKB	SOE	AOD	KDÖ Toplam	SOSOTÖ Sosyotropi	SOSOTÖ Otonomi	FBÖ
KAKB	r	1	,283**	,540**	,950**	,416**	,345**	,165**
	p		,000	,000	,000	,000	,000	,001
SÖE	r		1	-,088	,458**	,006	-,171**	,308**
	p			,071	,000	,908	,000	,000
AOD	r			1	,658**	,342**	,315**	-,002
	p				,000	,000	,000	,970
KDÖ Toplam	r				1	,399**	,290**	,204**
	p					,000	,000	,000
SOSOTÖ - Sosyotropi	r					1	,746**	,057
	p						,000	,241
SOSOTÖ - Otonomi	r						1	-,010
	p							,843
FBÖ	r							1

*p<0,05

Tablo 4. Öğrencilerin KDÖ, SOSOTÖ ve FBÖ puan ortalamalarını etkileyen değişkenler

DEĞİŞKENLER	KDÖ Alt Boyutlar			SOSOTÖ		FBÖ
	KAKB	SOE	AOD	Sosyotropi	Otonomi	
Cinsiyet Kadın Erkek	41,27±10,97 41,64±11,77 t=-,260 p=,795	13,33±4,27 15,78±4,58 t=-4,513 p=,000	21,10±4,60 21,73±5,08 t=-1,062 p=,289	68,25±13,1 3 67,67±14,3 7 t=,343 p=,732	69,60±15,29 66,92±17,45 t=1,360 p=,175	31,16±13,51 36,81±15,58 t=-3,223 p=0.001**
Sigara Kullanma Kullanmayan Kullanan	41,51±10,60 40,76±14,08 t=,451 p=,653	13,60±4,27 15,39±5,34 t=-2,712 p=,007	21,23±4,55 21,27±5,59 t=-,050 p=,960	68,11±12,7 8 67,98±16,6 9 t=,069 p=,945	69,42±14,89 66,23±20,61 t=1,362 p=,174	31,53±13,1 37,88±20,41 t=-2,990 p=0.003**
Alkol Kullanma Kullanmayan	41,50±10,82	13,51±4,19	21,32±4,51	67,98±12,3	68,37±14,62	31,56±13,30

Bağımlılık Dergisi – Journal of Dependence

Kullanan	40,73±12,05 t=,578 p=,564	15,00±5,13 t= -2,807 p=,005	20,70±5,33 t= 1,108 p= ,269	9 68,65±16,5 9 t= -,416 p=,677	71,74±19,28 t=-1,786 p=,075	35,73±17,57 t=-2.420 p=0.016*
Sınıf Düzeyi 1.sınıf 2.sınıf 3.sınıf 4.sınıf	42,60±11,05 41,78±10,68 41,20±11,76 38,07±9,47 F=2,187 p=,089	13,92±4,37 14,16±4,74 13,68±4,36 13,29±4,23 F=,523 p=,667	21,35±4,74 21,47±4,96 21,20±4,67 20,34±4,18 F=,766 p=,514	67,83±10,7 1 68,65±15,3 1 67,97±14,5 2 68,34±11,4 4 F=,081 p=,971	69,36±13,60 69,64±18,43 68,41±15,51 69,07±15,66 F=,143 p=,934	27,20±12,44 33,25±13,88 34,98±15,51 35,10±13,07 F=7,996 p= 0.000**
Facebook Kullanma Sıklığı Günde bir kez Günde bir kereden fazla Haftada bir kez Haftada bir kereden fazla Ayda bir kez	41,05±10,72 41,30±10,71 45,68±13,48 40,91±12,63 39,46±10,91 F=1,174 p=,321	13,47±4,15 14,37±4,53 13,44±3,94 12,87±4,73 13,75±4,88 F= 3.000 p= 0.011**	21,05±4,59 21,29±4,79 23,00±5,47 20,12±4,75 20,82±3,85 F=1,465 p=,200	68,14±12,6 7 69,00±13,6 7 65,82±13,3 3 67,62± 8,25 67,03±10,4 1 F=,893 p=,486	69,24±16,31 69,12±16,28 70,27±12,39 71,70± 9,42 65,10±12,70 F=,559 p=,731	28,70±10,48 38,07±15,08 27,20±10,23 24,04± 6,57 19,96± 4,45 F= 19.367 p= 0.000**
Facebook Günlük Kullanım Süresi 5-10 dakika 15-30 dakika 30 dakika - 1 saat 1 saatten fazla	40,89±10,97 41,43±11,01 42,26±11,41 41,94±11,54 F=,422 p=,792	13,20±4,11 13,59±4,27 15,00±4,69 15,66±4,81 F= 7.351 p= 0.000**	21,18±4,67 21,60±4,72 21,21±5,00 20,75±4,70 F=,752 p=,557	67,34±12,6 4 69,62±11,9 1 67,68±13,5 5 69,33±15,0 6 F=1,171 p=,323	69,20±15,92 70,89±14,17 65,82±13,28 69,33±18,99 F=1,225 p=,299	26,69±10,96 32,54±12,76 37,33±14,08 45,25±15,16 F= 25.191 p= 0.000**

*p<0.05, ** p<0.01.

TARTIŞMA

Geleceğin aday hemşirelerinin facebook bağımlılıkları ile kişilerarası duyarlılıkları ve sosyotropi-otonomi kişilik özellikleri arasındaki ilişkiyi belirlemeye yönelik yapılan bu çalışmada, öğrencilerin düşük düzeyde facebook bağımlısı oldukları saptanmıştır. Benzer biçimde Filipin Üniversitesi'nde Marcial (2013) yapılan bir çalışmada da üniversite öğrencilerinin facebook bağımlılığının olduğu, fakat bu oranın son derece düşük olduğu belirlenmiştir (30). Balcı ve Gölcü (2013) tarafından yapılan bir çalışmada ise üniversite öğrencilerinin %5,1'inin Facebook bağımlısı, %22,6'sının ise riskli kullanıcı konumunda olduğu ortaya konulmuştur (8).

Öğrencilerin yarısından fazlası interneti günde en fazla 30 dakika süre ile kullandıklarını belirtmiştir. Pempek ve ark. (2009) yaptıkları çalışma da, öğrencilerin günlük rutinlerinde yaklaşık olarak 30 dakika süreyle facebook kullandığını göstermiştir (31). Junco (2013) öğrencilerin bilgisayarlarına indirdikleri bir program aracılığı ile, belirttikleri ve gerçekte kullandıkları facebook kullanım sürelerinin birbirinden farklı olduğunu belirlemiştir. Öğrenciler ortalama 26 dakika facebookta zaman geçirdiğini belirtmiş, ancak bilgisayar tarafından ölçülen ortalama zamanın 145 dakika olduğu tespit edilmiştir. (32). Hong ve arkadaşları (2014) yaptıkları bir çalışmada, öğrencilerin facebook ortamında haberlere göz atmak için ortalama 124,90 dakika, mesajlaşmak için 90,59 dakika ve uygulamalarda vakit geçirmek için ortalama 58,22 dakika zaman geçirdiğini belirtmektedir (33). Çalışmamızdaki öğrencilerin interneti kullanma süresi literatür ortalamasının altında bulunmuştur. Ancak, Junco'nun çalışmasında da bulunduğu üzere, öğrenciler tarafından belirtilen sürelerin sanal ortamda iken zaman algısının değişmesinden dolayı gerçeği yansıtmadığı düşünülmektedir. Ayrıca, Kuyucu, Y kuşağı ve sonraki kuşakların teknoloji ile iç içe olma ve sosyal medyanın interaktifliğine önem verme eğilimlerinin, Facebook gibi sosyal medya araçlarında daha çok zaman geçirmeye sebep olduğunu ifade etmektedir (34). Bu bilgiler ışığında, yapılan çalışmalar, facebook bağımlılığının düşük düzeyde olduğunu gösterse de, gelişen teknolojinin sunduğu avantajlar ve kendisini güncelleyen sosyal medya araçları varoldukça, bireyler için bu ağlarda geçirilen zamanın gün geçtikçe artarak bağımlılık açısından önemli bir risk faktörü olabileceği düşünülmektedir. Nitekim, öğrencilerin yarısından fazlasının (%60) Facebook'u en çok evde kullandığı ve sıklıkla (%91) cep telefonu aracılığı ile erişim sağladıkları belirlenmiştir. Morsünbül'ün (2014) çalışmasında da, katılımcıların yarısı (%52,3) internete evden ulaştığını, Dal ve Dal'ın (2014) çalışmasında ise, öğrencilerin %63,4'ü internete cep telefonu aracılığıyla ulaştığını belirtmiştir. Cep telefonu gibi sürekli el altında ve göz önünde olan bir cihaz aracılığı ile sosyal medya araçlarına erişimin kolayca yapılabilmesi, bağımlılığı arttırıcı yönde bir etki gösterebilir. Bu açıdan bu durum, bağımlılık için risk değerlendirmesinde dikkatlerden kaçmamalıdır.

Araştırmamızda öğrencilerin sosyal özgüven eksikliği arttıkça Facebook bağımlılık eğilimlerinin de arttığı gözlenmiştir. Öğrencilerin kişilerarası duyarlılıkları (kişilerarası kaygı-bağımlılık ve sosyal özgüven eksikliği) arttıkça Facebook bağımlılık eğilimleri de artmaktadır. Benzer olarak, Sheldon (2008) üniversite öğrencileri ile yapmış olduğu çalışmada, sosyal anksiyetesi yüksek olan öğrencilerin, yalnızlıkları ile mücadele etmek için daha sık olarak Facebook kullandıklarını belirtmiştir (17). Balcı ve Gölcü (2013) yaptıkları çalışmada, öğrencilerin sosyal hayatta kendini yalnız hissetme düzeyinin artması ile Facebook bağımlılığının arttığını göstermiştir. (8). Farahani ve arkadaşları (2011) kişilerarası ilişkilerinde reddedilmeye karşı daha hassas olan bireylerin, Facebook'ta daha fazla iletişim kurduklarını ve dolayısıyla daha çok vakit harcadıklarını belirtmiştir. Sosyal hayatta kendisini ifade etmekte zorlanan bireyler, iletişim kurmak için sosyal medya gibi yüzyüze olmayan iletişim araçlarına yönelmektedir. Bu durumda artış gösteren Facebook bağımlılığı, sosyal hayatta kendisini ifade etmekte zorlanan öğrencilerin, yaratılan sanal bir kimlik ile daha az riskli buldukları yüz yüze olmayan bir iletişimde kendilerini daha rahat ifade ettikleri biçiminde açıklanabilir.

Kişilik özellikleri ile Facebook kullanım durumunun ilişkili olduğunu belirten çalışmaların (14) aksine, araştırmamızda öğrencilerin Facebook bağımlılık düzeyleri ile

sosyotropi-otonomi kişilik özellikleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Bazı çalışmalarda Facebook kullanıcılarının dışa dönük ve narsistik kişilik özelliklerine daha yatkın olduğu belirtilmiştir (15,16). Hong ve ark. (2014) yaptıkları çalışmada ise, depresif kişilik yapısına sahip olmanın Facebook bağımlılığını artırıcı yönde etki gösterdiği bulunmuştur (33). Facebook bağımlılığı ile kişilik tipleri arasındaki ilişkinin bu kadar çeşitlilik göstermesi, her kişilik tipinin farklı açılardan bağımlılık eğilimi göstermesi ile açıklanabilir. Örneğin; depresif kişilik özelliklerine sahip bireyler yalnızlık duygularını azaltmak, dışadönük kişilik yapısına sahip bireyler ise daha fazla arkadaşlık ilişkisi kurmak için Facebook kullanımına yatkın olabilir. Bu farklılıkların belirlenebilmesi ve riskli grupların saptanabilmesi için bu alanda daha fazla çalışma yapılmasına ihtiyaç duyulmaktadır.

Öğrencilerin Facebook bağımlılık durumlarını cinsiyet, sigara ve alkol kullanım durumu ve öğrenim görmekte oldukları sınıf düzeyi etkilemektedir. Erkek öğrencilerin Facebook bağımlılığına daha yatkın olduğu belirlenmiştir. Morsünbül (2014) tarafından yapılan araştırmada erkeklerin kadınlardan daha yüksek oranlarda internet bağımlılığına sahip olduğunu belirlemiştir (35). Seferoğlu ve Yıldız'ın (2013) yaptığı çalışmada da benzer şekilde erkeklerin facebook bağımlılığına daha yatkın olduğu görülmektedir (7). Moore ve McElroy (2012) tam tersi olarak, kadınların erkeklere göre Facebook'ta daha fazla zaman harcadığını, fakat erkeklerin Facebook'a giriş yapma sıklığının daha fazla olduğunu belirtmiştir (6). Erkeklerin sosyal medya bağımlılığına yatkın olması interneti daha çok oyun oynamak, kumar oynamak gibi eğlence amaçlı kullanmaları ile açıklanabilir. Ayrıca, internet bağımlılığının erkekler arasında daha fazla olmasının bir diğer açıklaması da erkeklerin yüz yüze olmayan iletişimde kendini daha iyi ortaya koyması gösterilebilir (35). Sigara ve alkol kullanımı olan öğrencilerin, Facebook bağımlılığına daha yatkın olduğu belirlenmiştir. Alaçam ve arkadaşları (2015) sigara ve alkol kullanımı olan gruplarda, olmayanlara göre internet bağımlılığının daha yüksek oranda görüldüğünü bildirmişlerdir (36). Holmes, Kearns ve Timko (2014) sosyal medya kullanımı ile sorunlu alkol kullanımı arasında pozitif bir ilişki olduğunu belirtmiştir (37). Bu durumu, davranışsal bağımlılıklar ile maddeyle ilişkili bağımlılıkların benzer nörofizyolojik düzeneklerle gerçekleştiğine dair literatür kanıtları ile açıklamak mümkündür. Bu noktada, sigara/alkol kullanımı ile Facebook bağımlılığı birbirini tetiklemesi açısından risk oluşturabilir. Araştırmada dördüncü sınıfta okuyan öğrencilerin Facebook bağımlılığının anlamlı derecede daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Balcı ve Gülnar (2009) yaptıkları çalışmada, dördüncü sınıfta okuyan öğrencilerin internet kullanımlarının hazırlık sınıfı ve birinci sınıfta okuyan öğrencilere göre daha yüksek düzeyde olduğunu belirtmiştir. Bu durumda Facebook bağımlılığının dördüncü sınıftaki öğrencilerde daha yüksek olması, öğrencilerin internette daha fazla vakit geçirmesi ile ilişkili olabilir (38).

Öğrenci hemşirelerinin Facebook bağımlılıkları ile kişilerarası duyarlılıkları ve sosyotropi-otonomi kişilik özellikleri arasındaki ilişkiyi belirlemeye yönelik yapılan bu çalışmada, öğrencilerin facebook bağımlılıklarının düşük düzeyde olduğu, buna karşın özgüveni düşük ve kişilerarası ilişkilerde kaygı düzeyi yüksek olanların facebook bağımlılık eğilimlerinin daha yüksek olduğu ve kişilik özelliklerinin facebook bağımlılık eğilimlerini etkilemediği bulunmuştur. Ayrıca, öğrencilerin cinsiyet, öğrenim görmekte oldukları sınıf, sigara ve alkol kullanma durumu ile Facebook kullanım sıklığı ve günlük kullanma süresi facebook bağımlılık eğilimlerini etkilemektedir. Başka bir ifadeyle erkek olan, son sınıfta (dördüncü sınıfta) öğrenim gören, sigara ve alkol kullanan, günlük Facebook kullanım sıklığı ve süresi daha fazla olan öğrencilerin Facebook bağımlılık eğilimleri daha yüksektir. Bu bulgular doğrultusunda, geleceğin hemşire adayları öğrencilere yönelik mesleki eğitim sürecinde ve sonrasında Facebook bağımlılığı konusunda farkındalık sağlamak için tanı tedavi ve önleme üzerine çeşitli ve kapsamlı araştırmalar ve eğitimler planlanması önerilir. Ayrıca, Facebook bağımlılığı konusunda riskli grup olan sosyal özgüveni düşük, kişilerarası ilişkilerde kaygı düzeyi yüksek olan öğrencilere yönelik tespit ve müdahale programları oluşturulabilir.

KAYNAKLAR

1. Cüceloğlu D. Yeniden İnsan İnsana. 49.Basım. İstanbul: Remzi Kitapevi; 2016. 268 p.
2. TÜİK. Türkiye istatistik kurumu başkanlığı, haber bülteni, sayı 18660. 2015 [cited 2016 Apr 14]. Available from: <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=18660>
3. TÜİK. Türkiye istatistik kurumu başkanlığı, haber bülteni, sayı 8572.2015 [cited 2016 Apr 14]. Available from: <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=8572>
4. Young KS. Internet Addiction : The Emergence of a New Clinical Disorder. *CyberPsychology Behav.* 1998;1(3):237–44.
5. Eşgi N. Dijital Yerli Çocukların ve Dijital Göçmen Ebeveynlerinin İnternet Bağımlılığına İlişkin Algılarının Karşılaştırılması. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi.* 2013;28(3):181–94.
6. Moore K, McElroy JC. The influence of personality on Facebook usage, wall postings, and regret. *Comput Human Behav.* 2012;28:267–74.
7. Seferoğlu SS, Yıldız H. Dijital Çağın Çocukları: İlköğretim Öğrencilerinin Facebook Kullanımları ve İnternet Bağımlılıkları Üzerine bir Araştırma. *İletişim ve Diplomasi.* 2013;2:31–48.
8. Balcı Ş, Gölçü A. Türkiye'de Üniversite Öğrencileri Arasında Facebook Bağımlılığı: Selçuk Üniversitesi Örneği. *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmalar Derg.* 2013;34:255–78.
9. Amichai-Hamburger Y. Internet and personality. *Comput Human Behav.* 2002;18:1–10.
10. Bulut M, Eraslan L. Gençlik ve sosyal medya araştırma raporu. *Gençlik Ve Spor Bakanlığı Eğitim, Kültür ve Araştırma Raporu.* Ankara; 2013.
11. Dal NE, Dal V. Kişilik Özellikleri ve Sosyal Ağ Sitesi Kullanım Alışkanlıkları : Üniversite Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sos Bilim Enstitüsü Derg.* 2014;6(11):144–62.
12. Alexa II. Topsites. 2015 [cited 2016 Apr 19]. Available from: <http://www.alexa.com/topsites>
13. Facebook.com. Facebook Reports First Quarter 2015 Results. 2015 [cited 2016 Apr 19]. Available from: <http://newsroom.fb.com/company-info/>
14. Amichai-Hamburger Y, Vinitzky G. Social network use and personality. *Comput Human Behav.* 2010;26:1289–95.
15. Ryan T, Xenos S. Who uses Facebook? An investigation into the relationship between the Big Five, shyness, narcissism, loneliness, and Facebook usage. *Comput Human Behav.* 2011;27:1658–64.
16. Buffardi LE, Campbell WK. Narcissism and Social Networking Web Sites. *Personal Soc Psychology Bull.* 2008;34(10):1303–14.
17. Sheldon P. The Relationship Between Unwillingness-to-Communicate and Students' Facebook Use. *J Media Psychol.* 2008;20(2):67–75.
18. Yelpaze İ, Ceyhan E. Facebook Kullanıcılarının Kişilik Özellikleri ile Facebook Kullanım Örüntülerinin İlişkisi: Bir Gözden Geçirme Çalışması. *Anadolu J Educ Sci Intenational.* 2015;5(2).
19. Ljepava N, Orr RR, Locke S, Ross C. Personality and social characteristics of Facebook non-users and frequent users. *Comput Human Behav.* 2013;29:1602–7.
20. Hollenbaugh EE, Ferris AL. Facebook self-disclosure: Examining the role of traits, social cohesion, and motives. *Comput Human Behav. Elsevier Ltd;* 2014;30:50–8.
21. Harb GC, Heimberg RG, Fresco DM, Schneier FR, Liebowitz MR. The psychometric properties of the Interpersonal Sensitivity Measure in Social Anxiety Disorder. *Behav Res Ther.* 2002;40:961–79.
22. Aydın A, Hiçdurmaz D. Kişilerarası Duyarlılık ve Hemşirelik. *Psikiyatr Hemşireliği Derg.* 2016;7(1):45–9.
23. Doğan T, Sapmaz S. Kişilerarası Duyarlılık Ölçeğinin Türk Üniversite Öğrencilerinde Psikometrik Analizi. *Kuramsal Eğitimbilim Derg.* 2012;5(2):143–55.
24. Boyce P, Parker G. Development of a scale to measure interpersonal sensitivity. *Aust N Z J Psychiatry.* 1989 Sep;23(3):341–51.
25. Cobb S, Baird S. Oncology nurses' use of the Internet for continuing education: a survey of Oncology Nursing Society Congress attendees. *J Contin Educ Nurs.* 1999;30(5):199–202.
26. Andreassen CS, Torsheim T, Brunborg GS, Pallesen S. Development of a Facebook Addiction Scale. *Psychol Rep.* 2012;110(2):501–17.
27. Beck AT, Epstein N, Harrison RP, Emery G. Development of the Sociotropy-Autonomy Scale: A measure of personality factors in psychopathology. Philadelphia; 1983.
28. Sahin N, Ulusoy M. Exploring the sociotropy-autonomy dimensions in a sample of Turkish psychiatric inpatients. *J Clin Psychol.* 1993;49(6):751–63.
29. Malak B, Üstün B. Hemşirelerin Sosyotropi- Otonomi Kişilik Özellikleri ve Tükenmişlik Düzeyleri Arasındaki İlişkinin Belirlenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilim Fakültesi Hemşirelik Derg.* 2011;1–16.

30. Marcial DE. Are you a Facebook Addict? Measuring Facebook Addiction in the Philippine University. *Int Proc Econ Dev Res*. 2013;66:12.
31. Pempek TA, Yermolayeva YA, Calvert SL. College students' social networking experiences on Facebook. *J Appl Dev Psychol*. 2009;30:227–38.
32. Junco R. Comparing actual and self-reported measures of Facebook use. *Comput Human Behav*. 2013;29(3):626–31.
33. Hong FY, Huang DH, Lin HY, Chiu SL. Analysis of the psychological traits, Facebook usage, and Facebook addiction model of Taiwanese university students. *Telemat Informatics*. 2014;31:597–606.
34. Kuyucu M. Y Kuşacı ve Facebook: Y Kuşacının Facebook Kullanım Alışkanlıkları Üzerine Bir İnceleme. *Elektron Sos Bilim Derg*. 2014;13(49):55–83.
35. Morsünbül Ü. İnternet Bağımlılığının Bağlanma Stilleri, Kişilik Özellikleri, Yalnızlık Ve Yaşam Doyumu İle İlişkisi. *Int J Hum Sci / Uluslararası İnsan Bilim Derg*. 2014;11(1):357–72.
36. Alacam H, Atesci FC, Sengul AC, Tumkaya S. The relationship between smoking and alcohol use and internet addiction among the university students. *Anadolu Psikiyatr Dergisi-Anatolian J Psychiatry*. 2015;16(6):383–8.
37. Hormes JM, Kearns B, Timko CA. Craving Facebook? Behavioral addiction to online social networking and its association with emotion regulation deficits. *Addiction*. 2014;109:2079–88.
38. Balci Ş, Gülnar B. Üniversite Öğrencileri Arasında İnternet Bağımlılığı ve İnternet Bağımlılarının Profili. *Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi Akad Dergisi*. 2009;6(1):5–22.